

Kosatce sibiřský rostlinou roku 2024

▲ Celkový pohled na biotop kosatce sibiřského (*Iris sibirica*) v NPR Brouskův mlýn.
.....
Foto P. Koutecký

Česká botanická společnost vyhláší každoročně rostlinu roku. Cílem je upozornit na ohrožené nebo jinak zajímavé druhy naší květeny a seznámit širokou veřejnost s jejich biologii, ekologií a případně i jejich ochranou. Pro rok 2024 byl vybrán kosatec sibiřský, vědeckým jménem *Iris sibirica*.

Kosatce sibiřský je v České republice původním druhem a přirozeně je rozšířen od střední Evropy až po západní Sibiř. Jde o vytrvalou trsnatou bylinu, dorůstající výšky až 1,2 m, s úzce čárkovitými, nanejvýš 1 cm širokými přizemními listy a až 7 cm velkými, modrými, modrofialovými, vzácně též bílými květy. V květnu a červnu, kdy kvete, je v naší přírodě dobře rozeznatelný. Vzácně roste společně s taktěž modrofialové kvetoucím kosatcem trávovitým (*Iris graminea*). Jeho květy se ale skrývají mezi listy, které délkou značně přesahují květonosné lodyhy. Ty jsou navíc výrazně zploštělé. Nezastihneme-li rostliny během kvetení, snadno se může zaměnit i s běžným kosatcem žlutým (*Iris pseudacorus*). Jeho listy sice bývají širší (až 3 cm), ale zejména listy mladých, zastíněných nebo zjara rašících rostlin mohou být velmi úzké. Dobrým rozlišovacím znakem je u kosatce žlutého zřetelná středová žilka v listu.

Kosatce sibiřský osídluje dosti široké spektrum lokalit. Najdeme jej roztroušeně téměř po celé ČR od teplých suchých nížin až po chladnější a vyšší polohy do nadmořské výšky asi 900 m. Jde o světlomilný druh, rostoucí nejčastěji na loukách, které jsou trvale, nebo jen část roku vlhké, vzácně jej najdeme i v mokřadních olšinách a vrbinách, na jihu Moravy dokonce

i na zavodněných místech v teplomilných doubravách.

Přestože není příliš choulostivý a často dokáže i v nepříznivých podmínkách dlouhodobě přežít, plošné odvodňování krajiny a přeorávání luk, ke kterým docházelo zejména v druhé polovině 20. století, populace kosatců sibiřských velmi poznamenaly. Mnoho lokalit rozorání uniklo, s postupující urbanizací a úbytkem tradičního hospodaření ale byla řada z nich ponechána bez péče a zarostla náletovými dřevinami nebo rákosem. Dnes se s kosatcem sibiřským stále setkáme na většině území ČR, v mnoha oblastech jde ale jen o zlomky původních populací a nadále z krajiny mizí. V národním Červeném seznamu je proto zařazen

► Květy kosatce sibiřského.
.....
Foto P. Koutecký

◀◀ Poupata kosatce sibiřského.

.....
Foto M. Chytrý

◀ Poupě kosatce krvavého (*Iris sanguinea*).

.....
Foto P. Kúr

mezi ohrožené druhy a patří také mezi druhy chráněné zákonem. Vzhledem k tomu, že jde o velmi dekorativní rostlinu, bývá často pěstován a některé populace v přírodě tak mohou pocházet ze zplnění nebo záměrných výsadeb.

V zahradách je ovšem pěstován také velmi podobný kosatec krvavý (*Iris sanguinea*) původem z východní Asie, který se od našeho kosatce sibiřského liší v několika znacích – kosatec krvavý má stonek nevětvený nebo jen s jednou postranní větví a má načervenalé listeny. Kosatec sibiřský má oproti tomu listeny bledě zelené nebo hnědé, se suchomázdřitými okraji, a stopky jeho plodů jsou delší než semeníky.

Výskyt kosatce krvavého mimo lidská sídla nebyl dlouho znám, až v roce 2021 bylo díky revizi fotografií na webu iNaturalist zjištěno, že tento druh v České republice zplaňuje již nejméně dvacet let. To může pro náš původní druh kosatec sibiřský znamenat ohrožení, protože na lokalitách, kde se tyto dva druhy potkávají, může docházet k mezidruhovému

křížení a tím pádem i oslabení či dokonce zániku původních populací. V současné době jsou známé dvě takové lokality a probíhá na nich výzkum a monitorování možných kříženců.

Koordinátoři projektu Rostlina roku věří, že zvolení kosatce sibiřského rostlinou roku pomůže šířit poznatky o tomto našem krásném a zajímavém druhu a chránit jej i jeho přirozená stanoviště. Zároveň vítají jakékoli údaje o výskytu kosatce sibiřského i jeho příbuzného kosatce krvavého. Bude možné je sdílet prostřednictvím portálu iNaturalist.org v rámci projektu s názvem „Mapování sibiřských kosatců“ (<https://www.inaturalist.org/projects/mapovani-sibirskych-kosatcu>).

Petr Hubatka studuje botaniku na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity, kde se zabývá flórou a vegetací Evropy.

Mgr. Petr Hubatka,

Ústav botaniky a zoologie, PřF MU, Brno
460527@mail.muni.cz

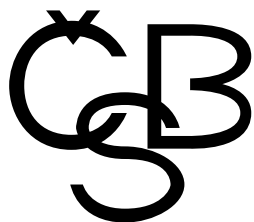

◀◀ Květ kosatce krvavého.

.....
Foto P. Kúr

◀ Celkový pohled na porost kosatce krvavého.

.....
Foto P. Kúr

Co chystá ČBS v roce 2024

Česká botanická společnost rozvíjí vědecké, vzdělávací a ochranné aktivity na poli botaniky a k poznávání krásného a fascinujícího světa rostlin vítá i amatérské zájemce. Společnost pořádá celou řadu akcí pro odbornou i širokou veřejnost.

V letošním roce opět připravily regionální pobočky množství **exkurzí**, kterých se může zúčastnit kdokoli zdarma a bez registrace. Tyto jednodenní výpravy doporučujeme všem zájemcům o českou květenu a také učitelům přírodovědných předmětů na středních a základních školách a jejich studentům, kteří se zajímají o biologii a živou přírodu. Termíny a místa konání letošních exkurzí jsou dostupné na webu ČBS na adrese <https://botanospol.cz/cs/exkurze> nebo na stránkách jednotlivých poboček. Za všechny zajímavé exkurze za cévnatými rostlinami, ale i mechorosty a lišejníky, doporučujeme například výpravu v rámci cyklu jarních exkurzí do okolí Prahy „Za rostlinou roku na EVL Hrachoviště v Brdech“, jež se koná 25. 5. pod vedením Dr. Rudolfa Hlaváčka.

Pobočky ČBS pořádají pro veřejnost volně přístupné **přednášky**, jejichž program je dostupný na stránce <https://botanospol.cz/cs/prednasky>.

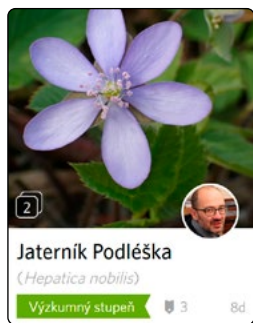
Tradiční cyklus pondělních přednášek na Katedře botaniky PřF UK je také volně přístupný a pro mimopražské zájemce je možnost sledovat přednášky online na odkazu, který je pravidelně zveřejňován na webových stránkách ČBS.

Vrcholnou událostí botanické sezóny je ovšem **floristický kurz**, jehož konání v letošním roce připadlo na Středočeský kraj. Výchozím bodem bude krásné historické město Kutná Hora. Během týdenního kurzu bude každý den na výběr z několika exkurzí, které jsou vedeny předními experty na českou flóru. Na exkurzích bude možné se seznámit s ohroženými a chráněnými druhy rostlin na jejich přirozených stanovištích, ale i s květenou ruderalních neboli rumištních lokalit. Na kurz je možné se přihlašovat do 5. května nebo do naplnění kapacity prostřednictvím online formuláře na adrese <https://botanospol.cz/cs/floristicke-kurzy>.

Na podzim se pak koná tradiční dvoudenní pracovní **konference ČBS**, tentokrát o víkend 23. až 24. listopadu v prostorách Přírodovědecké fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, a to na téma „Dlouhodobé změny vegetace“.

Za ČBS Kateřina Woodard

Projekt České botanické společnosti na portálu iNaturalist

Česká botanická společnost zřídila koncem loňského roku projekt „Česká flóra“ na portálu iNaturalist (<https://www.inaturalist.org/projects/ceska-flora-projekt-ceske-botanicke-spolecnosti>). Členové ČBS a další profesionální i amatérští botanici zde mohou sdílet svoje pozorování cévnatých rostlin z území ČR, doplněná fotkou rostliny a souřadnicemi lokality. Tento projekt má za cíl propojit amatérské i profesionální botaniky, studenty a terénní přírodovědné nadšence do jedné online komunity, která bude sdílet pozorování planých a zplanělých rostlin na území ČR, vzájemně si pomáhat při determinacích a revizích a sdílet standardy kvalitního záznamu náleзовých údajů. Dále má ambici rozvíjet a kultivovat zájem veřejnosti o floristický výzkum a přitáhnout k této aktivitě nové zájemce zejména (ale nejen) z řad mládeže.

Vědeckým cílem tohoto projektu je shromážďovat kvalitně zaznamenané a ověřené údaje výskytu planých a zplanělých rostlin od lidí, kteří z různých důvodů preferují platformu iNaturalist před zadáváním údajů přímo do databáze Pladias provozované akademickými institucemi nebo NDOP provozované Agenturou

ochrany přírody a krajiny ČR. Projekt však nemá být konkurencí pro tyto databáze. Naopak se počítá s tím, že data uložená v projektu iNaturalist budou pravidelně stahována a nahrávána do obou těchto databází. Kromě toho jsou data z iNaturalistu přebírána do celosvětové databáze GBIF. Předpokládáme, že se na této platformě objeví i pozoruhodné nálezy, které budou stát za uveřejněním a komentářem v sérii Additamenta ad floram Reipublicae Bohemicae, které vycházejí jako pravidelná rubrika v časopise Zprávy ČBS vydávaném Českou botanickou společností.

Zveme všechny zájemce z řad botaniků, aby se k projektu připojili. Je potřeba registrace na portálu iNaturalist, kde bude kromě internetové přezdívky uvedeno i plné jméno. Klademe důraz na kvalitu údajů, a proto požadujeme, aby členové projektu důsledně odlišovali záznamy rostlin pěstovaných od záznamů rostlin planých nebo zplanělých (zaškrtnutím volby “V zajetí / pěstovaný”), kontrolovali souřadnice každé lokality na mapě a udávali možnou odchylku skutečné lokality od udávaných souřadnic. ■

Autory projektu jsou Jan Doležal, Michal Ducháček, Radim Paulič a Milan Chytrý.